

ONKOLOGIK KASALLIKLARGA CHALINGAN BEMORLAR PSIXOLOGIYASI

Narmetova Yulduz Karimovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti dotsenti,
psixologiya fanlari doktori, ilmiy rahbar

Hayitmurodova Fayoza Anvar qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17797368>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 28-noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 30-noyabr 2025 yil

KEYWORDS

*onkologiya, psixologiya, stress,
psixologik yordam, bemor
ruhiyati, qo'llab-quvvatlash.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada onkologik kasalliklarga chalingan bemorlarning psixologik holati, ularning ruhiy kechinmalari va psixologik qo'llab-quvvatlashning ahamiyati yoritilgan. Maqolada saraton bilan kasallanganini eshitgan bemorlarda kuzatiladigan asosiy hissiy bosqichlar — qo'rquv, tushkunlik, inkor va umidsizlik holatlari tahlil qilingan. Shuningdek, psixologik yordamning davolanish samaradorligiga ta'siri, oila va yaqinlarning ijobiy qo'llab-quvvatlovi bemorning ruhiyatiga qanday ta'sir qilishi haqida so'z yuritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, onkologik bemorlarga psixologik yordam ko'rsatish ularning hayot sifati va sog'ayish umidini sezilarli darajada oshiradi.

Onkologik kasalliklar — inson hayotini xavf ostiga qo'yadigan eng og'ir tibbiy holatlardan biridir. So'nggi yillarda ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, saraton faqat jismoniy emas, balki ruhiy sinov hamdir. Shuning uchun tibbiyotda alohida yo'nalish — psixo-onkologiya shakllangan. Bu yo'nalish bemorlarda tashxis, davolanish va remissiya bosqichlarida yuzaga keladigan psixologik o'zgarishlarni o'rganadi hamda psixologik yordam orqali sog'ayish jarayonini qo'llab-quvvatlashni maqsad qiladi.

Amerikalik psixolog Jimmie C. Holland ta'kidlaganidek, saraton tashxisi odamda "shok, inkor, g'azab va umidsizlik" kabi hissiy bosqichlarni uyg'otadi.

Onkologik kasalliklarda bemorlar psixologiyasi alohida e'tiborni talab qiladi. Ayniqsa o'zida "rak" tashxisini eshitgan zahoti bemor ruhiyati qattiq zarbaga uchraydi. Shuning uchun ham bu tashxis bemordan sir tutiladi. Biroq aksariyat bemorlar ularga qilinayotgan nur terapiyasi, kimyoterapiya yoki o'rta tibbiy xodimlar orqali kasallikdan voqif bo'lishadi. Bunday paytlarda bemordan turli xil psixologik reaksiyalarni kutish mumkin. Biri o'z joniga qasd qilish xayoliga borsa, boshqasi depressiyaga tushadi yoki bu tashxisga ishonmay qayta-qayta tekshiruvlardan o'ta boshlaydi, yana boshqa biri aksincha, yanada kuchli va matonatli bo'ladi, oila a'zolari davrasida ko'proq vaqt o'tkazishga intiladi.

Onkologik kasalliklarda reaktiv holatlar, birinchi navbatda, xavotirli-depressiv sindrom rivojlanishi bilan namoyon bo'ladi. Shuningdek, ipoxondriya, isteriya, insomniya va agressiv holatlar yuzaga kelishi yoki aksincha, bemorda o'z kasaliga nisbatan butunlay befarqlik paydo

bo'lib, ularda apato-abulik sindrom rivojlanishi mumkin. Agar operatsiya yoki boshqa davolash muolajalari muvaffaqiyatli o'tsa, reaktiv nevroz va psixoz belgilari o'z-o'zidan kamaya boshlaydi. Kasallik avj olib, bemorning ahvoli og'irlashaversa, ruhiy buzilishlar kuchayib, turli xil gallyutsinatsiya, konfabulyatsiya, psevdoreministsentsiya, derealizatsiya, depersonalizatsiya va deliriylar rivojlanishi mumkin. Ular kaxeziya rivojlangan bemorlarda ko'p kuzatiladi va gohida o'tkir ko'rinishda namoyon bo'ladi. Kasallik kuchaygan paytlarda stupor holatlari kuzatiladi. Deylik, bemor o'zida rak kasali borligini bilib qoldi va uni vrachga aytdi. Vrach ushbu vaziyatda qanday yo'l tutishi kerak? Ta'kidlash lozimki, ko'pchilik davlatlarda rak tashxisi qo'yilgandan so'ng bemordan kasallik yashirilmaydi, unga davolanish va natijalariga oid barcha ma'lumotlar beriladi. Chunki bu kasallik sababli yuzaga keladigan nafaqat tibbiy muammolar, balki oila a'zolari va ish joyi bilan bog'liq bir qator yuridik muammolarni (masalan, vorislik masalasi) ham hal qilishga to'g'ri keladi. Shu bois rak aniqlangan bemorga kasallik haqida ma'lumot berishni individual tarzda hal qilish lozim. Bunda bemorning yoshi, dunyoqarashi, oila va jamiyatda tutgan o'rni hisobga olinadi. Albatta, bemorga undagi kasallik turi haqidagi ma'lumot berilishidan oldin, uning yaqin oila a'zolari bilan maslahatlashib olinadi. Agar oila a'zolari bunga qarshi tursa, sirni ochmagan ma'qul.

Psixologik qo'llab-quvvatlashning ahamiyati:

Tadqiqotlarga ko'ra psixologik yordam quyidagi natijalarni beradi:

- bemorning stress darajasini kamaytiradi,
- immun tizim faoliyatini yaxshilaydi,
- kimyoterapiya va radioterapiya natijalarini yengillashtiradi,
- hayot sifatini oshiradi.

Psixologik yordamga quyidagilar kiradi:

- individual va guruhli suhbatlar,
- relaksatsiya mashqlari,
- kognitiv-xulqiy terapiya,
- oila bilan psixologik treninglar.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotiga ko'ra, onkologik bemorlarning 30–40% da depressiya yoki xavotir buzilishlari kuzatiladi, bu esa psixologik yordam zarurligini ko'rsatadi.

Oila a'zolarining ruhiy qo'llab-quvvatlovi saraton bilan kurashayotgan bemor uchun eng muhim omillardan biridir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki:

- oila mehribon muhit yaratgan hollarda bemor davolanishni yaxshiroq qabul qiladi;
- ijobiy aloqa va diniy-ma'naviy yordam ruhiy tiklanishga ijobiy ta'sir qiladi.

Psixonkologiya quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. Diagnostik bosqichdagi psixologik yordam — tashxisni bemorga to'g'ri yetkazish va ruhiy tayyorlash.

2. Davolanish davrida yordam — stress, og'riq va qo'rquvni kamaytirish.

3. Remissiya bosqichi — sog'aygan bemorlarni hayotga qaytarish, qayta qo'rquvni oldini olish.

4. Terminal bosqichdagi yordam (palliativ yordam) — og'ir bosqichdagi bemorlarga ruhiy yengillik berish.

Xulosa: Onkologik kasalliklar psixologiyasi shuni ko'rsatadiki, insonni faqat dori bilan emas, ruhiyat bilan ham davolash zarur.

Psixologik yordam — bu saraton bilan kurashdagi ikkinchi muhim davo vositasidir.

Ezgu soʻz, mehr, eʼtibor va ijobiy munosabat — bular bemorning umidini qayta uygʻotadi va hayot uchun kurashishga kuch beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Gʻafurova M., Joʻrayev O. Tibbiyot psixologiyasi asoslari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2021.
2. Rasulov Sh., Hamroyeva D. Onkologik bemorlar psixologiyasi va ularning ruhiy holatini qoʻllab-quvvatlash usullari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
3. Oʻzbekiston Respublikasi sogʻliqni saqlash vazirligi. Psixoonkologiya boʻyicha klinik tavsiyalar, 2020.
4. Karimova L. Tibbiyotda stress va motivatsiya psixologiyasi. – Samarqand: SamDTU nashriyoti, 2023.
5. Васильева, Н. А. Психология онкологических больных. – Москва: Академия, 2019.
6. Карвасарский, Б. Д. Клиническая психология: руководство для врачей. – Санкт-Петербург: Питер, 2020.
7. Holland, J. C., Breitbart, W. S. Psycho-Oncology. – Oxford University Press, 2019.
8. Spiegel, D., & Classen, C. Group Therapy for Cancer Patients: A Research-Based Handbook of Psychosocial Care. – Basic Books, 2020.
9. Нарметова, Ю. К. (2022). ОНКОЛОГИК БЕМОРЛАР ВА УЛАРНИНГ ОИЛА АЪЗОЛАРИНИНГ ПСИХО-ЭМОЦИОНАЛ ХОЛАТЛАРИ. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(12), 220-224.
10. Нарметова, Ю. К. (2015). Социально-психологический механизм организации психологических услуг в медицинских учреждениях (на примере больных с онкологическими заболеваниями). Школа будущего, (3), 148-153.
11. Narmetova, Y. K. (2024). Hope and Healing: The Psychological Side of Cancer Care. European Journal of Innovation in Nonformal Education, 4(12), 147-149.
12. Нарметова, Ю. (2015). Методологические и методические проблемы организации психологической службы в медицинских учреждениях.
13. Нарметова, Ю. (2017). Психологическая помощь больным с хроническими соматическими заболеваниями.
14. Narmetova, Y. (2024). COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PSYCHOLOGICAL STATE AND SOCIO-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PATIENTS WITH PSYCHOSOMATIC DISEASES. Current approaches and new research in modern sciences, 3(3), 83-87.